

پیش‌ها و پانچ‌ها

پایگاه اطلاع‌رسانی دفتر منصوب‌ها شیخ خیرالدين حفظه الله تعالى

موضوع:

عقاید؛ شناخت آخرت؛ برزخ، قیامت، بهشت و دوزخ

بسم الله الرحمن الرحيم

پرسش

نویسنده: رحمان

تاریخ: ۱۳۹۷/۱۰/۱۷

بعد از مرگ حیوانات، چه اتفاقاتی برایشان پیش می‌آید؟ آیا بهشت و جهنمی دارند؟

پاسخ

تاریخ: ۱۳۹۷/۱۰/۲۳

نگرش خداوند به حیوانات، با نگرش بیشتر مردم به آن‌ها متفاوت است. بیشتر مردم حیوانات را موجوداتی فاقد شعور و تکلیف تصوّر می‌کنند و می‌پندارند که مرگ، پایان کار آن‌هاست، ولی خداوند در کتاب خود، حیوانات را امت‌هایی مانند انسان‌ها دانسته و از حشر آن‌ها خبر داده و فرموده است: «وَمَا مِنْ دَابَّةٍ فِي الْأَرْضِ وَلَا طَائِرٍ يَطِيرُ بِجَنَاحَيْهِ إِلَّا أُمَمٌ أَمْثَالُكُمْ ۚ مَا فَرَّطْنَا فِي الْكِتَابِ مِنْ شَيْءٍ ثُمَّ إِلَىٰ رَبِّهِمْ يُحْشَرُونَ»^۱؛ «و هیچ جنبنده‌ای در زمین و پرنده‌ای که با دو بالش پرواز می‌کند نیست مگر اینکه امت‌هایی مانند شما هستند، در کتاب چیزی را فروگذار نکرده‌ایم، سپس به سوی پروردگارشان محشور می‌شوند» و فرموده است: «وَإِذَا الْوُحُوشُ حُشِرَتْ»^۲؛ «و هنگامی که حیوانات محشور شوند». ظاهر آن است که این محشور شدن، برای تحقق عدالت نسبت به آن‌ها و رسیدنشان به جزای اعمالشان است؛ چنانکه در حدیثی از پیامبر صلی الله علیه و آله و سلم رسیده است: «إِنَّ الْجَمَاءَ لَتُقْصَىٰ مِنَ الْقَرْنَاءِ يَوْمَ الْقِيَامَةِ»^۳؛ «در روز قیامت، حیوان بی‌شاخ از حیوان شاخدار تقاص می‌گیرد» و در حدیثی دیگر از آن حضرت رسیده است: «لَتُؤَدَّنَ الْحَقُوقُ إِلَىٰ أَهْلِهَا يَوْمَ الْقِيَامَةِ حَتَّىٰ يُقَادَ لِلشَّاءِ الْجُلُحَاءُ مِنَ الْقَرْنَاءِ تَنْطَحُّهَا»^۴؛ «هرآینه در روز قیامت همه‌ی حقوق به صاحبانش باز می‌گردد، تا جایی که برای گوسفند بی‌شاخ از

۱. الأنعام / ۳۸

۲. التکویر / ۵

۳. مسند أحمد، ج ۱، ص ۷۲

۴. مسند أحمد، ج ۲، ص ۳۰۱

گوسفند شاختاری که او را شاخ زده است انتقام گرفته می‌شود» و در حدیثی دیگر از آن حضرت رسیده است: «يَقْتَضِ الْخَلْقُ بَعْضُهُمْ مِنْ بَعْضٍ حَتَّى الْجَمَاءُ مِنَ الْقَرْنَاءِ وَحَتَّى الذَّرَّةُ مِنَ الذَّرَّةِ»؛ «همه‌ی مخلوقات از یکدیگر تقاضا خواهند گرفت، حتی حیوان بی‌شاخ از حیوان شاختار و حتی مورچه از مورچه» و در حدیثی از ابو ذر رسیده است: «بَيْنَمَا نَحْنُ عِنْدَ رَسُولِ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَآلِهِ وَسَلَّمَ إِذِ انْتَطَحَتْ غُرَّانٌ، فَقَالَ النَّبِيُّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَآلِهِ وَسَلَّمَ: أَتَدْرُونَ فِيمَا انْتَطَحَتْ؟ قَالُوا: لَا نَدْرِي، قَالَ: لَكِنَّ اللَّهَ يَذَرِي وَسِيقُضِي بَيْنَهُمَا»؛ «هنگامی که نزد رسول خدا صلی الله علیه و آله و سلم نشسته بودیم، ناگاه دو بز به یکدیگر شاخ زدند، پس پیامبر صلی الله علیه و آله و سلم فرمود: آیا می‌دانید که برای چه به یکدیگر شاخ زدند؟ گفتند: نمی‌دانیم، فرمود: ولی خداوند می‌داند و میان آن دو قضاوت خواهد کرد». بر این اساس، می‌توان توقع داشت که میان حیوانات و انسان‌هایی که به آن‌ها ستم کرده‌اند نیز قضاوت شود؛ چنانکه یکی از یارانمان ما را خبر داد، گفت:

«رَأَى الْمَنْصُورُ رَجُلًا يُؤْذِي كُلَّهَا، فَقَالَ لَهُ: لَا تُؤْذِهِ فَإِنَّهُ يُحْشَرُ يَوْمَ الْقِيَامَةِ فَيَقْتَضَى مِنْكَ»؛ «منصور مردی را دید که سگی را آزار می‌دهد، پس به او فرمود: آزارش نده؛ چراکه آن در روز قیامت محشور می‌شود، پس از تو تقاضا می‌گیرد».

همچنانکه قضاوت میان انسان‌ها و حیواناتی که به آن‌ها ستم کرده‌اند نیز ممکن است و این جای تعجب و استبعاد ندارد؛ چراکه خداوند در داستان سلیمان علیه السلام از شعور حیوانات و مسؤولیت آن‌ها خبر داده و به عنوان نمونه، فرموده است: ﴿وَتَفَقَّدَ الطَّيْرَ فَقَالَ مَا لِيَ لَا أَرَى الْهُدْهُدَ أَمْ كَانَ مِنَ الْغَائِبِينَ ۚ لَأُعَذِّبَنَّهُ عَذَابًا شَدِيدًا أَوْ لَأَذْبَحَنَّهُ أَوْ لَيَأْتِيَنِي بِسُلْطَانٍ مُبِينٍ ۚ فَمَكَتْ غَيْرَ بَعِيدٍ فَقَالَ أَحَطْتُ بِمَا لَمْ تُحِطْ بِهِ وَجِئْتُكَ مِنْ سَبَإٍ بِنَبَأٍ يَقِينٍ﴾؛ «و سراغ پرندگان را گرفت، پس گفت: چرا هدهد را نمی‌بینم یا اینکه از غایبان است؟ هرآینه او را کیفری سخت خواهم داد یا او را ذبح خواهم کرد یا اینکه برای من دلیلی روشن خواهد آورد. پس (هدهد) به زودی رسید و گفت: من از چیزی آگاهی یافته‌ام که تو از آن آگاهی نیافته‌ای و برای تو از سبأ خبری قطعی آورده‌ام». روشن است که این آیات، بر شعور و مسؤولیت حیوانات دلالت دارد؛ زیرا اگر هدهد شعور و مسؤولیتی نداشت، پیامبر خدا که حکیم و معصوم است، از غیبت او خشمگین نمی‌شد و مجازات او را جایز نمی‌دانست. بنابراین، تردیدی نیست که حیوانات سطحی از شعور و مسؤولیت را دارند و به تناسب آن، در روز قیامت مؤاخذه خواهند شد و پاداش یا کیفر خواهند دید، هر چند برخی از صحابه و تابعین عقیده داشتند که این پاداش یا کیفر، موقت خواهد بود و

۱. مسند أحمد، ج ۲، ص ۳۶۳

۲. تفسیر عبد الرزاق، ج ۲، ص ۲۰۶؛ جامع البیان عن تأویل آی القرآن للطبري، ج ۷، ص ۲۴۸

۳. التمل، ۲۰-۲۲

حیوانات پس از تحقق عدالت و رسیدن به جزای اعمالشان در روز قیامت، به خاک تبدیل خواهند شد^۱، ولی انصاف آن است که دلیلی برای این عقیده وجود ندارد و تداوم پاداش و کیفر آنها در آخرت ممکن است؛ همچنانکه در برخی روایات، از وجود حیواناتی در بهشت و دوزخ سخن به میان آمده است.

پایگاه اطلاع رسانی دفتر منصوبه‌هاشی خراسانی
مجلس شورای اسلامی

۱. نگاه کنید به: تفسیر عبد الرزاق، ج ۳، ص ۳۴۴؛ جامع البیان عن تأویل آی القرآن للطبري، ج ۳۰، ص ۳۳؛ المستدرک علی الصحیحین للحاکم، ج ۲، ص ۳۱۶.